

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

Х А М Л Е Т.

Трагедија у 5 чинова, од Вилеама Шекспира. с енглеског превео др. Лаза Костић.

ПРВИ ЧИН.

Појава IV.

(Придворје. Улазе *Хамлет*, *Хорације* и *Марцело*)

Хамлет.

Уједа зима; мраз је врло љут.

Хорације.

Жестоко сече као да је крут.

Хамлет.

Које је доба?

Хорације.

Није дванаест још.

Марцело.

Е, прошло је.

Хорације.

Зар? Нисам чуо, на онда ту је час
Кад овуда обично хода дух.

(Чују се изнутра трубе и пуцњава).

Шта значи, кнеже, то?

Хамлет.

Краљ ноћас бди, чашама тражи дно,
п'јан посрће разметљив наметник;
док рајско вино сипа у грло,
разглашују му одздравца част
и топ и труба.

Хорације.

Је л' то обичај?

Хамлет.

Јест, обичај:

Ал' рекао бих — ма да сам никао ту
и томе вичан — тај наш обичај
баталит' лепше је но пазити.
С тих пијанака пустих пада срам
на народ наш пред светом осталим.
Зову нас посвуд пијаницама
са свињским надимком; и заиста,
сваку нам славу тај окаља глас.
Тако се деси каквом човеку,
да брадавица гадна падне на њ,
ил' рођајем (ком нико није крив,

не бира свог постанка природа),
сувишком каквим пресили се крв',
ломећ' разуму тврде ограде;
ил' навиком, што од већ окужи
пристојност сву; да, рекох, људи ти, —
срамоте носећ' таке једне жиг,
рођења маст ил' среће белегу —
ма какве му врлине иначе,
к'о сунце чисте, тог'ко да их је,
врлина кол'ко човек подноси,
осудиће га ипак светски суд
због оне једне само погрешке.
Срамоте драм затрпа славу сву
саблажњу својом.

(Долази Дух.)

Хорације.

Кнеже, ево га!

Хамлет.

Сви анђели, сви свети, у помоћ! —
Ил' вампир био, или блажен дух,
доносио рај, ил' задах паклени,
ил' добро хтео, ил' зло, ти долазиш
у тако разговорном лицу ми,
да морам да те зовем, Хамлете,
мој оче, краљу! Одговори ми!
Освести ми незнање! Реци ми,
што мошти твоје, мртве погребом,
разбуцаше свој покров? За што гроб,
у ком те мирно лежат' видесмо,
расклапа тешке мрамор-чељусти,
избацујућ' те опет ван? Ох, за шт',
мртавче, сад под бојним оклопом
на месечев изађе опет сјај,
страшећи ноћ; те живим лудама
ужасно нама тако цепаш свет
недомашним нам души мислима?
Говори, за шт'? Рад чега? Што ћемо?

Хорације.

Намигује вам поћи за њим, као
да има неку особиту реч
на само с вам!

Марцело.

Гле, како пристојно
себи вас маше даље одавде:
ал' не идите с њим.

Хораџије.

Не никако!

Хамлет.

Да збори не ће; онда идем с њим.

Хораџије.

Немојте, кнеже!

Хамлет.

За што? Какав страх?

Мој живот ми не вреди иглице;
а душа моја, шта јој може он,
јер бесмртна је као што је и сам?
Опет ми маше; — ево поћох с њим.

Хораџије.

Ал' намами л' вас, кнеже' на воду,
ил' оној стени на страховит врх,
што на дно мора стрмо пропада?
Па тамо да се страшно прометне,
те ума вашег тим занесе власт
у лудило? Немојте, пазите:
и месту самом очајан је вид,
без ичег другог, мозгу свакоме,
тонућ' у бездан мора дебелог,
што под њим бучи.

Хамлет.

Опет маше, гле: —

Хајд' поћох с тобом.

Марцело.

Ви не ћ'те, кнеже.

Хамлет.

Себи руке, ви!

Хораџије.

Не смете поћ'.

Хамлет.

Мој усуд виче хој!

чврстећи телу сваку жилицу
силом живаца лава немејског. (Дух маше.)
Опет ме зове; — пуст'те, господо!

(Откине се од њих.)

Учинићу га духом, Бога ми,
ко е' усуди застусити ми пут.
Ја рекох, даље: — Напред, ево ме!

(Оде Дух с Хамлетом.)

Хораџије.

Страховито га машта заноси.

Марцело.

За њим! Не ваља слушати га ту.

Хораџије.

Хајд' за њим! Шта ће томе бити крај?

Марцело.

Труло је нешт' у Данској држави.

Хораџије.

Помози Боже.

Марцело.

Хајд'мо за њим, хајд'!

(Оду.)

(Наставиће се.)

Шпањолска позоришта.

Нигде на свету није тако срасло позориште са друштвеним и породичним животом као у Шпањолској.

Није то тако ни у Француској, ни у Италији, а по најмање још у Немачкој.

Позориште у Шпањолској није само место за уживање, већ права животна потреба.

Шилер је рекао, да је позориште школа за морал.

Ако је тако, онда је Шпањолска, земља, која се тога закона понајбоље придржава.

У Шпањолској, где народ по вазда напaja своју фантазију под златним, жарким зрацима сунчаним и свако вече одушевљава се најлешшим руменилом на западу, природно је, да је свет навикнут тражити и промене у свакидашњем уживању.

Осећај и смисао за уметност, музику, песничтво сваком је Шпањолцу нешто урођено. Са свим нехотице чак и сваки сељак пази на своје одело и држање, да му и једно и друго што лепше стоји, па ма како било одело изношено, ма како он био сиромаш и оскудан. Јашећи на својој мазги, он је тако исто поносит као год у других народа какав витез на најлешнем хату. Свака слушкиња певука за послом, сваки продавач по улицама има своје особите мелодије, којима свој еснап хвали, нуди и препоручује. Сваки човек, свако дете, може се рећи, зна на изузет безброј стихова из омиљених им песника и из познатих народних драма и радо их наводи у разговору. Па тако је и са позориштем. То је прво уживање

— може се рећи прва народна школа. Шпањолац вели, да је свет створен за њега, да је живот за уживање, и тако не може да опстане без позоришта.

Свака поле већа варошица у отаџбини славнога Сервантеса и Лопе де Веге, има, поред своје арене за борбу са биковима, и своје позориште, које је у вече, ма како представе биле лоше и несавршене, ипак увек право место, где се скупља друштво. Нема ти ту ни међу сиромашним и богатима, а још мање међу људима различитога занимања такога разликовања, туђења и одвајања као код осталог света. Има врло много породица, код којих се ружева, обично њихово јело, зготовљено од зелени и меса, врло оскудно, или баш никако и не износи за сто на подне, док у вече никад не ће женски чланови тих породица изостати, а да се не појаве у свој сјајности најлепших тоалета у ложама, које се редовно држе у претплати.

Позориште им је прече од јела.

Шпањолка, која то не мари, сматра се за несрећну.

Обичан радник, зарадивши ма како мало дневнице, сматра увек да му је дужност, да половину своје скромне зараде жртвује и музама, те редовно иде у позориште са женом својом.

Шпањолац средњега сталежа обично је врло добар отац, а тако исто и жена му ваљана домаћица и ваљана мати својој деци. И једно и друго од срца се радују празнику и тада уживају шта се и колико се може. И ту долази на прво место позориште; па ако средства не допуштају, да цела породица тамо оде, онда ће редовно мати бар са одраслим ћерима ићи, јер оне баш и имају највећег права на то.

Мадрид, који су шпањолски краљеви начинили највећом вароши у земљи, може се мерити, по свима добрим као и рђавим странама, са осталим престоницама великих држава, што се тиче друштвенога живота: ту су ти свакојаки богати и бедни беспосли-

чари; ту је безброј добро плаћених чиновника и официра. Наравно, да је према томе Мадрид на првом месту и што се позоришта тиче у целој Шпањолској. Не, то је мало! Мадрид се са потпуним правом може назвати првом позоришном вароши међу свима варошима на свету, и то колико тиме, што му је опера са стране уметности понајбоља, толико и тиме, што се у њој вазда налазе најбољи певачи и певачице, што све публика и штампа признаје, а то много значи. У Милану, Паризу или Берлину није тако.

Сам број позоришта у Мадриду јасно потврђује социјалну важност њихову.

Има их на броју дванаест сталних, а наравно, да се сваке сезоне склапају и пролазна, нестална.

С мало изузетка дају се у свима представе свако вече, а о недељним и празничним данима још и дању после подне.

Сва су увек дупком пуна; свако позориште има своје полазнике, о којима се редовно брига води, каквога су укуса, а и какве кесе.

Може се узети, да свако вече иде у позориште у Мадриду десет до дванаест хиљада људи, а то је према његовом становништву од пола милиона знатан разломак: два на сто.

То добија још већу важност, кад се помисли, да је четири петине, ако не и више становништва, пука сиротиња, којој је прва брига насушни хлеб. Поред тога су боља места у опште скупа, по нашим појмовима и прескупа, скупља него и у самом Паризу. Једно седниште у паркету — наш картер првога реда — у краљевском позоришту стаје 8 форината, у другим позориштима четири, три, два и по фор. и т. д. Претплата је на против, па и за ложе, врло повољна, и ко купи улазницу преко дан у позоришној писарници, добије је много јефтиније него што би је иначе добио у вече на каси: за 7 место 14 форината.

(Свршиће се.)

ЛИСТИЊИ.

ПОЗОРИШТЕ.

* (*Глумца заложно самога себе.*) Кук, славни американски глумац за трагедије, свакад је био добре воље у оне дане, кад је имао корисницу. Тада би био према својим пријатељима добар као добар дан у години. Једном, кад је био члан позоришне дружине у Филаделфији, деси се, да је баш о дану своје кориснице остао без и једне паре у џепу, а код управитеља толико се био задужио, да ни на рачун саме кориснице није могао ништа од њега узети. У тој својој невољи оде човеку, код кога се залажу ствари, и рече му: „Ја се зovem Кук. Вечерас ми је корисница у позоринту и управитељ не може ништа без мене, јер ја играм Ричерда III. Али ја бих мало шио, а немам новаца. За то сам, сто, дошао, да вам заложим себе, или ако хоћете Ричерда III. за десет долара. Што се мене тиче, метните ме где год хоћете, у какав сандук, или орман, само ми дајте да пијем“. Заложник помисли: шала је заиста добра! Изброја му дакле десет долара, па закључа глумца у собицу, давши му пре свега да пије. То вече напуни се позориште дукном: ни једно место не оста празно. Сви глумци дођоше у обично време, само Кука нема. У неко доба дође гласоноша са цедуљицом, на којој беше ово написано: „Драги мој Доне, ја сам заложен за десет долара. Пошљите кога с новцима амо, те ме избавите затвора, иначе не ћу моћи приказати ово вече Ричерда III. Ваш В. Кук“. Управитељ, коме се већ глава почела пушити од чуда и невоље, одахну сад душом и похита без окопишења сам на место, где је његова звезда постала непокретницом. Тамо нађе свога Кука, где се части сиром и нексимитом, а пије руменику вино. У рушници од дутмета на капуту био му је заденут број од залога, на ком беше означено и колико стаје залог. Управитељ исплати десет долара заједно с интересом и похита с Куком на врат на нос у позориште. Једва је Кук имао кад да се пресвуче. Веле, да је то вече одиграо Ричерда III. као никад више.

* (*Лек против картања.*) У успоменама знаменитог немачког глумца Бетмана, који имаће за жену такођер славну немачку глумицу Фридерикун Унцелманову, читамо како се човек може излечити од картања. „Ја сам још млад и ватрен био“, — тако приповеда Бетман, — „и гледао сам, да време, штого реч, убијем. Дутао сам ноћу, те тако дођем и на оно проклето место, где се изгубљени синови картају. У тај нови живот запливао сам тако еграсно, да сам веома често проводио по читаве ноћи до саме

беле зоре поред картанског стола. У томе се оженим, и сад наступи право зло. Првих дана ишло је још како је ишло. Ја нисам могао одолети свом срцу, да не одем у картарницу, али сам тамо поседео само два три сахата, па сам онда хитао кући. Међу тим зли картански демон не остављаше ме никако на миру, тако, да на скоро после женидбе дођох једне лепе ноћи тек у три сахата после по ноћи кући. Јако ме изненадило, кад застадох своју милу, младу женицу будну и да није још ни легла. Она ми не проговори ни једне зле речи. Како ме је то развеселило и како сам се тврдо заверио, да такве лудорије више не чиним! И заиста за неколико дана и одржао сам реч, али најпосле и опет ме савлада еграсни демон. Ја на ново одем у картарницу и останем тамо опет до три сахата после по ноћи. Ми смо тада становали у некој дугачкој улици и имали смо балкон пред станом. Идући кући тако доцкан, погледам на балкон и на прозоре. На свој велики страх видим, да су сви прозори осветљени. Кад сам дошао кући, нађем своју женицу у послу, где неке домаће ствари уређује. И опет не пребаци ми ништа, и опет ни једне зле речи! То ме јако дирне. Да не приповедам дуго, ја још неколико пута нисам, истина, могао одолети својој демонској страсти, па сам одлазио још који пут у несретно друштво, али сам свакад за по сахата дошао раније него прошли пут пред тим. Кад год сам се враћао кући, гледао сам у онај балкон, који је на послетку учинио, те сам престао одлазити у картарницу. И данас вам не би завирио у ону проклету кућу, па ма знао, да ћу сваки пут све новце, што су тамо, понети кући као добитак“. То вам је дакле опробан лек против картања.

* (*Женски шешири у позоришту.*) Као што је познато и сам Берне љутио се што женске иду у позориште под шеширом, па је учинио предлог, који ће у данашње доба имати већег смисла него ли можда онда. „Мој предлог и лек“, вели Берне, „састоји се у томе, да госпође у позоришту обесе своје шешире о дувар, па онда да напишу више њих крупним словима, у виду сјајно осветљеног транспарента, своја имена. Како се скупоцени шешири носе само из таштине, да се према другом покаже надмоћност, биће довољно, да се на тај начин дозна који је чији шешир. Шта више госпође не ће морати ни долазити у позориште, оне могу остати код куће, а шешире послати по слушкињи на изложбу.“

Издаје управа српског народног позоришта.